

Mot nya levnadsvillkor

Förord

Det svenska utvecklingssamarbetet med de nya länderna från det upplösta Sovjetunionen inleddes i början av 1990-talet. Några tidigare erfarenheter av en sådan omvandling som den som de forna sovjetrepublikerna stod inför fanns inte. Övergången från diktatur till demokrati och från planekonomi till marknadsekonomi är en lång och smärtsam process. Det krävs en total omläggning av statsapparaten och en mental omorientering av hela samhället.

För Sverige har det varit självklart att stödja förändringen, eftersom utvecklingen öster om oss påverkar oss på många sätt. Det gäller inte bara vår säkerhet, vår miljö och vår ekonomi, utan också att vi, så länge som det bött människor i vår del av världen, har delat öde med varandra. Den period då Östersjön var en del av järnridån genom Europa blev tack och lov bara en parentes i vår gemensamma historia.

Sidas mål att hjälpa fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor är ett viktigt skäl för vårt stöd. Miljontals människor sjönk snabbt ner i fattigdom när länderna skulle byta system. Idag lever 20 procent av befolkningen under fattigdomsgränsen.

Femton år efter Sovjetunionens upplösning har de forna delrepublikerna blivit allt mer olika varandra. Länderna går framåt längs egna vägar och söker lösningar utifrån sina behov och förutsättningar. Det svenska utvecklingssamarbetet har anpassats till de olika ländernas behov. Vi samarbetar inom många områden och har uppnått goda resultat.

Det vill vi visa i denna broschyr.

Klas Markensten
Avdelningschef, Sidas Europaavdelning

Innehåll

Politik för förändring	4
FATTIGDOMSBEKÄMPNING	7
Ekonomi skör i Moldavien	7
DEMOKRATI OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	9
Jämställdheten ökar i Georgien och Ukraina	9
SOCIAL SEKTOR OCH HÄLSA	12
Pinsk stoppar knarket i tid	12
Förberedda fäder	15
Kirgiser får själva prioritera hälsoarbetet	16
NATUR OCH MILJÖ	17
Lärande lek för hållbar framtid	17
NÄRINGS LIV OCH JORDBRUK	19
Föråldrat jordbruk förändras stegvis	19
PERSPEKTIV PÅ ÖST	22
Närvaro, jazz och budgetreformer	22
Nya drivkrafter för rent vatten	24
FAKTA	26

Omslagsbild: Christopher Herwig

Broschyren är utgiven av Sidas avdelning för Europa. Fakta: UNDP och Utrikespolitiska institutet. Ytterligare exemplar kan beställas på info@sida.se eller per telefon +46-8 779 96 50. Produktion Blue media. Text Gunnel Bergström, redaktör Bert-Ola Gustavsson, layout Stefan Lundström. Tryck Edita 2006. SIDA29201sv.

VITRYSSLAND.

Foto: Jens Olof Lasthein

KAZAKSTAN.

Foto: Christopher Herwig

Politik för förändring

I Östeuropa och Centralasien försöker ett antal unga nationer nu skapa egna strategier för sina statsbyggen.

På vägen mot egen identitet krävs genomgripande systemförändringar i samhällets alla sektorer. Klyftorna mellan fattiga och rika och mellan stad och landsbygd är mycket stora.

Ett allvarligt hot mot förändring är de pyrande konflikter som riskerar att flamma upp.

Georgien, Kirgizistan, Moldavien, Ukraina, Tadzjikistan och Vitryssland är forna sovjetrepubliker som försöker minska det tidigare så starka beroendet av Ryssland.

EUROPEISKA UNIONENS grannskapspolitik ger reformerna i Georgien, Moldavien och Ukraina en ny inriktning. En strävan mot ökad europeisk integration fungerar som en motor för utvecklingen

mot demokrati och en högre levnadsstandard.

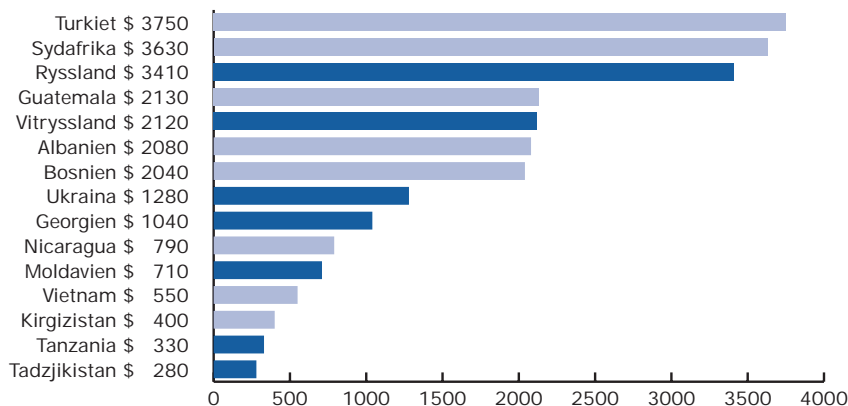
Det svenska utvecklingssamarbetet i östra Europa och Centralasien har som mål att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Huvuddelen av det arbetet sker genom Sida.

På följande sidor möter du människor som är mitt uppe i förändringsarbetet i våra samarbetsländer. Samtliga projekt som beskrivs stöds av Sida och ingår i en omfattande systemförändring.

Förändringsarbetet är ibland kontroversiellt eftersom det berör komplexa system och invanda föreställningar. Och det finns krafter som tjänar på att motverka en demokratisk utveckling.

I slutet av broschyren ger ett par erfarna Sidakonsulter sina personliga perspektiv på utvecklingssamarbetets villkor.

Bruttonationalinkomst per capita i US dollar för ett antal länder i världen år 2004.

År 2004 var den svenska bruttonationalinkomsten, BNI, 35 770 dollar räknat per person. Motsvarande siffra för Tadzjikistan var 280 dollar.

MODERNA TIDER. Fler och fler köpcenter dyker upp i Kaliningrad, Ryssland.

Foto: Igor Zarembo

Tre röster om demokrati

Ett oberoende fackförbund för journalister, en pålitlig polismakt och möjlighet för alla att lägga sin röst. Det Sidastödda förändringsarbete som pågår i Ukraina och Moldavien är sinsemellan olika men har samma mål: stärkt demokrati och yttrandefrihet för medborgarna.

KONKRETA KRAV. »Skatt enligt lagen!« och »Sluta käbbla, ge oss lön« uppmanar Ukrainas oberoende mediefackförbund. Svenska journalistförbundet är partner i förbundets uppbyggnadsarbete.

Foto: David Dahmén

PÅ SERGIJ GUZ KONTOR i Kiev är väggarna målade i orange. Men så såg det ut redan innan Ukraina fick en »orange revolution«.

– Det är min favoritfärg som signalerar aktivitet och koncentration, säger han.

Sergij Guz är ordförande i Ukrainas oberoende mediefackförbund som grundades år 2005 och har cirka 1 500 medlemmar i 22 städer.

– Ett plus är att vi finns på många ställen där vi kan kämpa för pressfrihet och mot censur. Ett minus är att vi ännu har svårt att få igenom krav på bättre arbetsvillkor. Lönerna är usla och dessutom betalas 70 procent av lönerna ut svart, berättar han.

PÅLITLIGT. Valet 2006 blev det första fria och rättvisa valet i Ukrainas historia. Sida stöder ett reformarbete som ska stärka demokratin.

Foto: David Dahmén

ADRIAN LEBEDINSKIJ ÄR CHEF för ett polisdistrikt i centrala Chisinau i Moldavien. Han har gått en utbildning i mänskliga rättigheter och för nu i sin tur kunskaperna vidare inom polisväsendet.

På varje poliskontor i Moldavien finns en broschyr om mänskliga rättigheter som ska ges till alla häktade. Här får de kännedom bland annat om sin rätt att anlita advokat.

Adrian Lebedinskij har förändrat attityd:

– Förr tyckte jag att frivilligorganisationerna störde polisen, men nu inser jag att de utför ett seriöst arbete. Jag ser också på brottslingen på ett annat sätt. Det är ju bara en person som överträtt lagen – jag ska förhålla mig till honom eller henne som jag förhåller mig till en vanlig människa.

LEVER SOM HAN LÄR. Poliser ska förhindra brott, inte förstöra för människor så som ofta förekom under sovjettiden, tycker distriktschef Adrian Lebedinskij.

Foto: Andrei Mardari

ALLA RÖSTBERÄTTIGADE SKA KUNNA RÖSTA. OSSE, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, hjälper Ukraina att förbättra valprocessen för alla röstberättigade, också synskadade, rörelsehindrade och hörselskadade.

– Många av de 35 000 vallokalerna i Ukraina är inte anpassade för funktionshindrade, men det är något som vi försöker råda bot på, berättar OSSE:s expert Mårten Ehnberg, baserad i Kiev.

Handikappanpassningen ingår i ett stort Sidastött reformarbete i Ukraina, som också stöds av EU och USA. Arbetet syftar till att stärka demokratin och åtgärda brister i valsystemet för att uppnå internationell standard.

Större delen av det svenska bidraget på fem miljoner kronor går till att utbilda valförrättare och att ta fram en manual och ett väljarregister. Dessutom ska kvinnor, förstagångsväljare och ukrainare som är bosatta i utlandet ges bättre möjligheter att tillvarata sina demokratiska rättigheter.

Ekonomin skör i Moldavien

Moldavien är Europas fattigaste land. Ännu är många moldaver beroende av arbete utomlands för att överleva.

– Nu måste landet äntligen få det internationella stöd som det så länge behövt, säger Sidakonsulten Rutger Palmstierna.

Moldaviens ekonomiska situation är fortfarande mycket skör. Lilia Razlog, direktör vid finansministeriets stats-skuldavdelning, räknar upp tre orsaker:

- Moldavien har inga egna energiresurser. Priset på energi skjuter i höjden sedan Ryssland börjat sätta marknadsmässiga priser på naturgas.
- Den begränsade exporten. När Moldavien var sovjetrepublik exporterades vin, frukt och grönsaker till andra delar av Sovjetunionen.

Ryssland är fortfarande en viktig handelspartner, men inte lika stor som förut – och mera nyckfull. EU-marknaden är ännu inte tillgänglig.

- Moldavien kan inte ta tillvara sina mänskliga resurser, trots att landet har gott om välutbildade medborgare.
- Det är positivt att många utlands-moldaver skickar hem pengar, men det är inte en hållbar bas för statsfinanserna i framtiden, förklarar Lilia Razlog.

DEN UNGA, OERFARNA demokratiska republiken Moldavien lånade mycket pengar under 1990-talet. Villkoren var ofördelaktiga och landet tvingades under lång tid att betala höga räntor.

Orsaken var att Internationella Valutafonden (IMF) och Världsbanken klassade landet som rikare än vad det i själva verket var. De utgick från missvisande statistik från Sovjettiden. Följden blev lån på kommersiella villkor med hög ränta. →

HELHETSLÖSNING. En lättnad av skuldbördan har skapat bättre förutsättningar för den ekonomiska utvecklingen i Moldavien. Men fortfarande har det fattiga landet många problem kvar att lösa.

Foto: Bengt af Geijerstam

TUNGT ANSVAR. – Jag försöker komma till rätta med vår skuldbörda, annars får jag stå till svars inför kommande generationer, säger Lilia Razlog som arbetar på Moldaviens finansministerium.

Foto: Andrei Mardari

Sida har i flera år stött Moldavien i skuldförhandlingarna. En svensk skuld-expert, bankmannen Rutger Palmstierne, ger råd åt regeringen och utbildar ett team av förhandlare.

– Moldaverna har behandlats orättvist, säger han. Världsbanken och IMF hamnade på tok fel när de skulle fastställa BNP per capita.

Räntor och amorteringar tog en tredjedel av Moldaviens BNP och det blev mycket lite kvar till investeringar och underhåll av vägar, sjukhus och skolor. Landets ekonomi sjönk som en sten och hamnade på u-landsnivå.

De internationella kraven på att IMF skulle ändra på förutsättningarna för landets dyra lån blev allt starkare och bidrog till att ett nytt avtal 2006 kunde slutas mellan Moldavien och IMF. Kort därefter genomfördes omförhandlingar av lånen så att räntorna kunde sänkas och avbetalningstiden förlängas. Det innebar en stor lättnad

för landet, inte minst eftersom Ryssland höjt gaspriserna och stoppat vinimporten från Moldavien. Vinexporten svarar för 10 procent av Moldaviens BNP och merparten gick till Ryssland.

– Det är viktigt att komma till rätta med vår skuldbörda, inte minst för kommande generationer, säger Lilia Razlog på Moldaviens Finansministerium. Minskade skulder innebär bättre förutsättningar för lokal produktion och investeringar.

MOLDAVIENS EKONOMISKA PROBLEM har ytterligare en orsak: en del av Moldavien styrs av en separat regering. Denna del ligger öster om floden Dnestr och kallas Transnistrien. I utbrytarrepubliken finns de största industrierna och ett viktigt kraftverk. Transnistrien följer inte samma demokratiska utveckling som Moldavien och landet som helhet kan inte dra nytta av resurserna som finns där.

DUBBLA VALUTOR. Moldaviens valuta heter lei, medan utbrytarrepubliken Transnistrien har en egen variant av den ryska rubeln.

Återvändande med pengar och idéer

Mellan 25 och 40 procent av Moldaviens invånare bor och arbetar utomlands i perioder. En av dem är Mihai Stambul som putsat fönster och målat fasader på hög höjd i Bryssel. Hans fru Maria arbetade som städerska. Efter drygt tre år flyttade de tillbaka till sin hemstad Cimislia för att köpa ett eget hus. Pengarna räckte också till att öppna ett café.

– Det har blivit bättre i Moldavien, men skatterna är för höga för småföretagare. Det saknas arbete och bostäder och barnen behöver trevliga parker att leka i, tycker Stambul.

Av Cimislias 18 000 invånare bor cirka 5 000 personer utomlands. De flesta moldaver flyttar till Italien, men även Spanien, Ryssland och Israel är vanliga mål.

KONTRAST. Klyftan mellan rika och fattiga är stor i det forna Sovjet. Foto: Mikael Röhr

Utbredd fattigdom i det forna Sovjet

Politiska, etniska och religiösa konflikter bidrar starkt till fattigdomen i de före detta sovjetrepublikerna. Var femte människa lever idag under fattigdomsgränsen, som Världsbanken uppskattar till 2,15 dollar om dagen.

I Tadzjikistan lever omkring 70 procent av befolkningen – drygt fyra miljoner människor – under fattigdomsgränsen. I Ryssland är motsvarande siffra ungefär 20 procent, det vill säga 30 miljoner människor.

Jämställdheten ökar i Georgien och Ukraina

Kvinnocentret ligger i en dammig backe i utkanten av den lilla georgiska staden Akhaltsikhe. Föreståndare är Marina Gachechiladze:

– Egentligen borde vi heta Jämställdhetscentrum. Jag vill varna andra för att göra samma misstag som vi. I början skrek vi så högt om kvinnorna att vi skrämde bort männen, säger hon.

– Georgien saknar inte jämställdhetstraditioner. Titta bara på »kung Tamara«, kvinnan som regerade landet redan på 1100-talet, säger projektsamordnaren Beka Mikautadze.

Det Sidastödda centret som drivs av UNDP arbetar bland annat med mikrokrediter åt kvinnliga jordbrukare, nya mödravårdsmottagningar och barnkliniker samt kurser i datorkunskap.

Idag har kvinnocentret nått så långt att många män ringer och själva vill vara med på olika aktiviteter.

Beka Mikautadze har själv förändrats sedan han gifte sig och fick två döttrar.

– Förr tyckte jag att kvinnan skulle stanna hemma. Men jag insåg snart att även min fru borde arbeta. Vi måste båda vara produktiva för samhälle och familj.

ÄVEN UKRAINA har en egen historisk kvinnlig förebild. Olga hette furstinnan som styrde Kievriket under 900-talet. Projektet Olga och Oleg som syftar till att integrera jämställdhetsfrågor i politiken är döpt efter henne och efter fursten som blev hennes tronföljare.

Oksana Dugert, ordförande i organisationen Kvinnor i Media, är motor i projektet som arbetar i flera ukrainska städer. Tillsammans med det svenska konsultföretaget Språngbrädan som också arbetar med jämställdhet i Moldavien, Ryssland, Vitryssland och Kirgizistan, tränar hon män och kvinnor i argumentation för att fler kvinnor ska kunna väljas till politiker. →

GRÄNSLÖST. Kvinnornas regionala resurscentrum i Samtskhe-Javakheti övertygar även män att arbeta med jämställdhet.

Foto: Mikael Röhr

MOTOR. Oksana Dugert, ordförande i Kvinnor och Media i Ukraina har många argument för att fler kvinnor bör väljas till politiker.

Foto: David Dahmén

JÄMSTÄLLDA LIVSKAMRATER? Allt färre unga män i Ukraina förväntar sig att deras fruar ska stanna hemma.

Foto: David Dahmén

Forskare, lärare, tjänstemän, företagare och läkare har deltagit i seminarier och studieresor till Sverige under ett par år. Projektet lär även journalister att föra in jämställdhetsaspekter i sin samhällsrapportering. Det händer att deltagarna ändrar åsikt redan första dagen.

– En journalist var först förvånad över att det stod så mycket om damfotboll i svenska sportbilagor. Men senare sade han: »Varför skulle inte det vara lika intressant som manlig fotboll? Kvinnor läser ju också tidningar«, berättar Oksana Dugert.

I UKRAINA ÄR BARA åtta procent av parlamentarikerna kvinnor. Målet för Olga och Oleg är att andelen ska vara 15 procent år 2007 och 30 procent 2015.

– En manlig jurist sade på ett seminarium att i Ukraina dör män i arbetsför ålder betydligt tidigare än kvinnor på grund av ett ohälsosammare liv. Kvinnor har bättre blick för det sociala, och om det blir fler kvinnor i beslutsställning kan de genomföra sociala förändringar till mannens fördel, var hans slutsats.

Unga människor i Ukraina har börjat tänka i nya banor:

– Yngre män förväntar sig inte att deras fruar ska stanna hemma. Bland de äldre finns fler fördomar att bryta, säger Oksana Dugert.

Ärlighet, rättvisa, öppenhet

De är båda drygt 30 år gamla, jurister och ledamöter i Georgiens parlament. Ketty Makharashvili är representant för Den förenade nationella rörelsen medan Giorgi Tsagareishvili är ledamot av högeroppositionen.

Trots att de är politiska motståndare har de en sak gemensamt – de har båda startat kvinnoavdelningar i sina respektive partier.

Våld mot kvinnor är fortfarande tabu i Georgien och sexuella trakasserier skämmas bort. Men »Good governance«, god samhällsstyrning, har blivit en ledstjärna för den nya demokratin.

Båda dessa unga politiker karaktäriserar den nya, professionella byråkratin med orden: rättvisa, ärlighet och öppenhet. Georgien har många politiska, sociala och ekonomiska problem att lösa. Den stora mängden internflyktingar efter gränskonflikter komplicerar de sociala och ekonomiska problemen i landet ytterligare.

Förutom flyktingproblemen är modernisering av jordbruket en prioriterad fråga i Georgien.

– Regeringen måste investera mer på landsbygden och göra oss mindre beroende av ryska energikällor, säger Giorgi Tsagareishvili.

– Vi ska formulera en strategi för hur landsbygden ska utvecklas ut ur fattigdomen, svarar Ketty Makharashvili.

RESPEKT. Ketty Makharashvili och Giorgi Tsagareishvili är politiska motståndare i det nya georgiska parlamentet – men med gemensam demokratisk grundsyn. Sida stöder jämställdhetsarbetet inom parlamentet samt Tbilisiskolan för politiska studier. I Georgien samarbetar Sida med UNDP.

Foto: Mikael Röhr

SAMORDNAT SKYDDSNÄT. I Pinsk och andra städer i Vitryssland samarbetar myndigheter och frivilligorganisationer i ett program mot drogmisbruk. I Pinskmodellen ingår också att utbilda ungdomar till droginformatörer.

Från utställningen Narkotika dödar. Foto: Maria Söderberg

Pinsk stoppar knarket i tid

Tonårskillen går omkring i en park i centrala Pinsk i Vitryssland. Han stinker lim och ögonen blickar tomt i fjärran. Ett par milismän kommer fram till pojken, som hastigt stoppar ner sin plastpåse i fickan. Men för sent – han har redan blivit upptäckt.

Via en narkotikaklinik och en ungdomsvårdskommitté slussas pojken och hans föräldrar in på ett antidrogprogram som pågår i fem veckor.

– Alternativet är att betala böter, och det vill ingen, säger Nadja Avsievitj. Hon är ordförande i frivilligorganisationen Kalegium i Pinsk som samarbetar med svenska Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle.

– Först får de träffa oss, och vi pratar om varför pojken har börjat sniffa och låter honom delta i rollspelet »Löser

narkotika problemet?»

Hos ungdomsvårdsinspektionen handlar det om sambandet mellan narkotika och brott. En socialpedagog på kultur- och sportmyndigheten Rovesnik visar filmer om narkomani.

PÅ DET FJÄRDE MÖTET får pojken träffa en före detta narkoman hos frivilligorganisationen »Mödrar mot narkotika«. Och den femte gången är pojken tillbaka hos Rovesnik.

Under sovjettiden fanns ett socialt

skyddsnät för barn och ungdomar, och drogmisbruk var ovanligt. Skolor och ungdomspalats hade aktiviteter och man kunde vara med i pionjärerna.

Idag kostar allt pengar. Föräldrarna arbetar mer, och ungdomarna lämnas vind för våg.

– Pinskmodellen ger ett nytt skyddsnät, där även lokala och nationella myndigheter samarbetar. De stod förut handfallna inför problemet och hade ingen sammanhållen strategi, säger Nadja Avsievitj.

Tbc-kontroll i Kaliningrad

– Titta på den här stjärnhimlen!

Laboratorieläkaren Zoja Jefimenko på tbc-kliniken i Kaliningrad visar hur mykobakterierna blänker i det nya mikroskopet. Varje »stjärna« kan orsaka tuberkulos – den fruktade lungsjukdomen som åter är på frammarsch på sydöstra sidan av Östersjön. Nu i en farligare, resistent form.

KONTROLLABB. Laboratoriet vid tbc-kliniken i Kaliningrad ligger vägg i vägg med patienternas sjuksalar. Sjukdomen är en indikator på låg levnadsstandard. Den som har ett gott immunförsvar löper mindre risk att bli smittad av tuberkulos. Foto: Stanislav Pokrovskij

Modern utrustning och utbildning har klinikkens laboratorium fått genom Sidas och WHO:s projekt för att stärka tbc-kontrollen i det ryska Kaliningrads län och förebygga en tuberkulosepidemi i Östersjöregionen. Tack vare detta är nu laboratoriet kvalitetssäkrat. I ett skåp väntar 14–15 000 provrör på att undersökas.

– Det viktigaste är att tidigt hitta tuberkelbakterien under den period som patienten är som mest smittsam, säger överläkaren Jevgenij Turkin.

Kaliningrads län har runt en miljon invånare. År 2000 insjuknade 940 personer i tbc, 2005 var det 1 185.

– Många är narkomaner med hiv-smitta eller också är de gravt alkoholiserade. Övriga är arbetslösa som åter och bor dåligt, konstaterar Turkin.

En sjukskötare kommer in och lånar klinikkens bensinkort.

Hiv-information i ny förpackning

– Han är på väg till centrum för att dela ut tabletter till hemlösa, narkomaner och funktionshindrade. För att själv skydda sig mot smitta måste han äta ordentligt med vitaminer och proteiner, förklarar Jevgenij Turkin.

WHO har ett 20-tal referenslaboratorier för resistent tuberkulos runt om i världen. Sven Hoffner är docent vid Smittskyddsinstitutet i Stockholm och förestår det referenslaboratorium som finns där. Han berättar att tidigare kontroller i Kaliningrad har visat på en synnerligen hög andel resistent bakterier:

– Men då har laboratorerna saknat kontrollsystem och kvalitetssäkring. Nu väntar vi på att det förstärkta laboratoriet i Kaliningrad ska skicka bakteriestammar till oss, så att vi kan ange en mer exakt siffra.

I Ukraina går Gayalliansen ut i parkerna på kvällarna för att informera och dela ut kondompaket till män som har sex med män.

I Moldavien utmanar Aidsstiftelsen East-West modemedvetna ungdomar att klä sig fina inför kvällen – med matchande kondompaket som accessoarer. Flickorna kan välja ett rosa paket till sin rosa handväska och killarna bör ha ett randigt paket som passar till den nystrukna skjortan.

Den ortodoxa kyrkans präster protesterade först kraftigt mot kampanjen, men under senare tid har de insett att den är viktig.

**FÖR HÄLSA OCH SJÄLVKÄNSLA.
Kondomförpackningen ska
passa till finkläderna, enligt en
moldavisk kampanj.**

Foto: Andrei Mardari

Se först barnet – inte funktionshindret

I det ryska språket lever ännu många fördomar om barn med funktionshinder. »Defektologi« betyder läran om defekter, och en »defektolog« ska rätta till fel och brister hos ett barn.

Early Intervention Institute i Sankt Petersburg vill ändra attityderna och få bort begreppet »invalid«. Där ser man hellre till vad barnet kan göra, än vad det inte kan göra. Ett arbetslag med psykologer, pedagoger och talpedagoger hjälper även familjerna att integrera barn med funktionshinder i vanliga dagismiljöer och skolklasser.

Ett exempel är Viktoria som föddes med kromosomrubningen Downs syndrom. Hennes föräldrar ville att hon skulle gå på ett vanligt dagis. Idag går Viktoria på daghem nummer 15 i Sankt Petersburg, där hon pratar, ritar och leker tillsammans med de andra barnen. Om resultatet inte lyckats, hade man fått prova andra vägar.

Jura är ett annat exempel på att attityderna sakta förändras. När Jura föddes med CP, cerebral pares, rädde myndigheterna föräldrarna att lämna bort honom till ett barnhem. Men de vägrade, eftersom de visste att han skulle få

väldigt lite stimulans där och kanske rentav bli sängliggande. Idag går Jura i en vanlig skola. Han rör sig långsammare än sina klasskamrater, men han förstår lika mycket.

Sida har sedan länge gett omfattande stöd till Early Intervention Institute, vars arbetssätt har börjat bli modell för liknande institut i andra delar av Ryssland. Hjälpmedelsinstitutet är svensk partner i ett aktuellt projekt som får stöd från Sida. En viktig insats är att öka tillgången till hjälpmedel och rehabilitering. Lokalerna ska handikappanpassas och bli ett föredöme för andra offentliga byggnader, och man ska utveckla databaser om funktionshinder och hjälpmedel för att ge bättre information till barn, föräldrar, politiker, allmänhet och olika yrkesgrupper samt till företag som kan tillverka hjälpmedel.

CHANS TILL UTVECKLING. Viktoria går på dagis nummer 15 i Sankt Petersburg. Bilden är från Rädda Barnens film »Barn som alla andra«.

Foto: Niklas Berglund

Förberedda fäder

Många unga män vill komma till Pappaskolan.

– Jätteroligt, de är så många att vi inte kan ta emot dem alla, säger Volodymyr Martseniuk.

Han är ingenjör, pedagog, pappa och främsta motorn bakom Pappaskolan i Vinnitsa som ligger i ett förlossningssjukhus.

Hit kommer blivande pappor för att få råd om hälsa och annat som har med föräldraskap att göra. Under sex möten får de information om hur barnet ska registreras, vilka bidrag som finns och hur barnledigheten fungerar. Könroller i familjen är också ett centralt diskussionsämne. Men viktigast är nog att

träffa andra män i samma situation och bara prata om det stora som ska hända.

– Mötena varar i två timmar, men flera dröjer sig kvar efteråt, säger Volodymyr Martseniuk.

De andra erfarna lärarna på »skolan« visar hur man använder mjuka mattor och studsballar för avslappning och koncentration enligt en modell från Sverige.

– Tänk om vi hade haft sådana här möjligheter när vi skulle bli pappor, säger en man som är pensionerad överste, jurist och trebarnsfar. Självt jag till och med rädd för att hålla i vårt första barn!

MEDVETNA PAPPOR. Lärarna på Pappaskolan i Vinnitsa i Ukraina samtalar med blivande fäder om medicin, juridik, ekonomi – och lär dem att slappna av. Liknande Sidastödda pappaskolor finns också i Kirovograd, Ternopil, Poltava och Lviv.

Foto: David Dahmén

Från mardröm till framtidstro

NYSTART. Oleg Litvak har fått hjälp med att öppna en kopieringskiosk i sitt hemland Ukraina. I Moldavien, Ukraina och Vitryssland är mer än 20 procent av offren för trafficking män.

Foto: David Dahmén

I den ukrainska staden Vinnitsa ordnas kurser i småföretagande för människor som fallit offer för människohandel.

Oleg Litvak är en av dem som gått kursen och fått hjälp med ett litet startkapital. Idag har han öppnat en kopieringskiosk.

– Jag blev lockad att jobba på ett byggföretag i Ryssland, berättar Oleg. Men när vi kom

fram tog de våra pass och vägrade att betala lön under flera månader. De låste in oss och slog oss och när vi till sist släpptes fria, blev vi utkörda ur landet.

Människohandlarna knyter kontakter på barer, diskotek eller marknader i mindre städer. Många av dem som nappar har både högre utbildning och jobb, men de vill ändå pröva på ett

annat liv med bättre lön. Männen hamnar oftast i hårt jordbruksarbete och på byggen. Kvinnor får ofta arbete på restauranger – men många utnyttjas också som sexslavar.

– I Ukraina är det äldsta offret för människohandeln 63 år, det yngsta bara tre. Barnen sätter man ut för att tigga, berättar Fredric Larsson, som är samordnare för traffickingfrågor inom IOM, International Organisation for Migration som arbetar med Sidastöd.

Bara i Moldavien, Ukraina och Vitryssland har IOM hjälpt mer än 5 500 traffickingoffer.

Turkiet, Ryssland och Polen toppar listan över de 47 transit- och destinationsländerna. Men på listan finns också Sverige, Nigeria, Libyen och Japan.

En liten men växande grupp offer vågar nu vittna mot sina förövare i rätten med stöd från IOM och alltför många människohandlare blir fälda för sina brott. Fredric Larsson är också mycket glad åt att universitet i Gomel i Vitryssland varje år tar in 15 studenter för utbildning till åklagare och advokater med trafficking som specialinriktning.

Kirgiser får själva prioritera hälsoarbetet

I ett kirgiskt hälsoprojekt får gräsrotterna själva rangordna vad som behöver göras.

– Jag var lite orolig hur det skulle gå när vi drog igång. Men det fungerar över förväntan, berättar projektledaren Tobias Schüth.

Medborgarna i Jumgal i södra Kirgizistan börjar nu vänja sig vid ett arbetssätt som vänder upp och ned på auktoritära system från sovjettiden.

Hälsoprojektet genomförs av Röda Korset med stöd från Sida och det har ett vidare syfte än att bara arbeta för bättre hälsa, förklarar Tobias Schüth:

– Vi vill få igång folk, få dem att ta ansvar för sin egen situation och skapa ett mer demokratiskt samhälle.

Shaken Janikeeva är läkare och utbildare inom projektet.

Hon ordnar möten ute i byarna där

ett tiotal familjer i varje by samlas för att rangordna sina hälsoproblem och diskutera vad som kan göras.

– En sjukdom som ofta nämns är brucellos, en febersjukdom som överförs från nötkreatur till människor. Struma på grund av jodbrist, järnbrist och problem med njurar och lungor är också vanligt, liksom högt blodtryck och alkoholmissbruk.

ATT FÖREBYGGA OCH BOTA sexuellt överförbara sjukdomar står också på listan.

– Klimatet är rått bland de höga

bergen och luften är dålig, eftersom man eldar med kol. Byborna vill ha hjälp med bättre mat, sjukvård och rent vatten, säger Shaken Janikeeva.

Efter mötena skapas byhälsokommittéer som i sin tur ingår i hälsoråd. Råden registreras som frivilligorganisationer och till dem knyts många olika krafter som arbetar i partnerskap med den lokala administrationen.

Elever från byskolorna gör stor nytta som hälsovolontärer. De äldsta går runt och talar med de yngre om hygien och lär dem att plantera nyttiga växter.

GRÄSROTSHÄLSA. I Jumgal i södra Kirgizistan får byborna själva prioritera hälsoproblemen och skolungdomar hjälper till att lära ut hygien till yngre elever. Hälsoarbetet i Jumgal sprids nu över landet och har nyligen antagits som en nationell modell.

Foto: Christopher Herwig

Lärande lek för hållbar framtid

Torsken är viktig för näringskedjan i Östersjön. Och människorna runt Östersjön har betydelse för torskens överlevnad. Eleverna i den ryska enklaven Kaliningrad lär sig att allt hänger ihop.

LABARDAN står det med stora bokstäver på svarta tavlan hos klass 6A i skola 31. Det betyder torsk på gammalryska.

– Hur många ord kan ni få ut ur Labardan? undrar Vera Abasjkina, som är biologilärare och ansvarig för skolans ekologiska program.

Pojken som vinner har hittat åtta ord. I nästa lek bildar eleverna ett nät som inte fångar små fiskar, bara stora som har hunnit lägga rom och fortplanta sig. Sedan blir det frågesport. Barnen vet allt om torsken, hur den ser ut, att den har fettlösliga vitaminer – A, D och E, att den behöver saltvatten och syre och att den är hotad på grund av övergödning och överfiske.

Sedan följer charader, där eleverna agerar både fisk, mask, metspö och nät.

Slutligen spelar eleverna upp en saga. Den handlar om en fisk som lovar att uppfylla dina önskningar – men inte vilka som helst – om den släpps fri.

JUST DEN HÄR TIMMEN har barnen biologi. Men de har också pratat om torsken på lektioner i bland annat engelska och ryska.

När eleverna berättat hemma om sina studier, har föräldrarna blivit mycket förvånade.

– Vi lärare kände inte heller till att torsken var hotad, innan vi startade en studiecirkel om undervisning i hållbar utveckling, säger Vera Abasjkina.

Studiecirkeln hölls i några månader för lärare i olika ämnen, bibliotekarier och representanter för föräldrafören-

ingen. Cirkeldeltagarna planerade och prövade olika metoder för att undervisa sina elever.

Hållbar utveckling handlar inte bara om miljö utan även om ekonomi och sociala faktorer. Eleverna förstår nu att ett förorenat och utfiskat hav också leder till att yrkesfiskarna och arbetarna i fiskeindustrin blir arbetslösa.

– Det blir ett samtal mellan miljön, magen och samhället, förtydligar Lud- →

RINGAR PÅ VATTNET. Eleverna i skola 31 i Kaliningrad har frågesport om torsken, en symbol för ekosystemet i Östersjön. Sidastödda Naturewatch Baltic, Östersjöns naturvaktare, är bas för projektet.

Foto: Stanislav Pokrovskij

mila Glusjkova, docent i pedagogik och psykologi som varit ledare för studiecirkeln.

METODERNA ÄR OKONVENTIONELLA för en rysk skola, men rektor har gett gruppen sitt fulla stöd. Studiecirkeln förbereder skola 31 för att delta i »Utbildning för förändring«, ett projekt med många inblandande parter – till exempel EU,

EFTERLÄNGTAD RENING. Hösten 2005 invigdes det Sidastödda Sydvästra reningsverket i Sankt Petersburg. Avloppsvatten från 700 000 personer renas nu i det nyaverket – en viktig insats för att få bukt med övergödningen. Sida har sedan 1990-talet finansierat flera vatten- och avloppsprojekt också i Estland, Lettland, Litauen och Ukraina.

Foto: Mats Widén

Samlat engagemang för ett starkt civilt samhälle

Forum Syd samordnar svenska frivilligorganisationer som engagerar sig i utvecklingssamarbete. Sida bidrar med pengar genom SEKA, samverkan med enskilda organisationer, humanitärt bistånd och konflikthantering. Avdelningen för samverkan med enskilda organisationer och humanitärt bistånd. Huvudregeln för att få bidrag är att organisationen själv står för minst

tio procent av det totala projektbeloppet.

Målet för Sidas stöd är att främja utvecklingen av ett livskraftigt civilt samhälle som stärker fattiga människors möjligheter att förbättra sina levnadsvillkor.

Det civila samhället är enligt Sidas policy »en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet där människor organiserar

sig och agerar tillsammans för gemensamma intressen«.

Naturewatch Baltic drivs sedan 1992 av Världsnaturfonden i Sverige, med stöd av Sida/Forum Syd. Det är ett nätverk för lärare, elever och miljöorganisationer i länderna runt Östersjön. Varje år deltar ungefär 20 000 elever i nätverkets arbete.

Mindre energi till kråkorna

Under sovjettiden ansågs naturresurserna obegränsade och var praktiskt taget gratis för medborgarna. Resultatet blev ett våldsamt slöseri. Räkningen kom i efterhand och det kommer att dröja länge innan den är betald.

FJÄRRVÄRMEN RUSTAS. I Moldavien används numera oftast naturgas från Ryssland i fjärrvärmeverken. Tung eldningsolja finns som reserv.

Foto: Andrei Madari

Sida har hjälpt till att reformera energisektorn i Estland, Lettland, Litauen, Ryssland och Ukraina. Sedan Sovjetunionen föll har man i Öst rustat upp fjärrvärmeförsörjningen och sparat energi i många offentliga byggnader. Sådana projekt kan ta mellan tre och sex år.

I Moldavien, liksom i de andra före detta sovjetstaterna, eldar man fortfarande för kråkorna i många byggnader, där stora otäta fönster läcker värme. Mellan oktober och april är det i en del hem dessutom alldeles för varmt; elementen går inte att reglera eftersom de är förbundna med varandra i hela huset.

– Redan för en så låg kostnad som 360 dollar per hus kan man minska värmeförlusterna i huset radikalt, men inte ens detta har man gjort. Det behövs också effektivare produktionsanläggningar och bättre rör för värmetransport, förklarar Sidas energiexpert Kjell Larsson.

Han är på besök i Moldavien för att inspektera en fjärrvärmearrättning i huvudstaden Chisinau.

– Fjärrvärme är viktigt i en stor stad där bostäderna ligger tätt, särskilt när man kopplar ihop el- och värmeproduktion.

Men den befintliga fjärrvärmearrättningen i Chisinau har slitna lokaler och ett urmodigt

kontrollrum. Behovet av investeringar är mycket stort. Det har bedömts till cirka 250 miljoner dollar över en tioårsperiod, berättar Kjell Larsson.

– Just nu hjälper Sida Moldavien med att förbättra värmeförsörjningen i sjukhus och skolor i flera städer.

– Vi arbetar med förstudier, demonstrationsprojekt och kontakter med finansörer. Sedan måste det till stora pengar från Världsbanken eller Europeiska investeringsbanken för att kunna gå vidare, säger Kjell Larsson.

Energin är en nyckelfråga i östra Europa. De före detta sovjetstaterna som inte har tillräckligt med egna energikällor är fortfarande starkt beroende av Ryssland. Det visade sig tydligt vid årsskiftet 2005–06. Då flerdubblade det ryska gasbolaget Gazprom priserna på gas till bland annat Georgien, Moldavien och Ukraina. När Ukraina vägrade att betala, stängde Gazprom av gasen, varpå även flera länder i Västeuropa blev utan leveranser.

Föråldrat jordbruk förändras stegvis

Ammoniakstanken är nästan outhärdlig i den fuktiga och varma ladugården. På det kollektiva jordbruket Trudivnik trängs 280 mjölkkor och lantarbetarna kryssar mellan kreatur, halm och gödsel.

– Här behöver byggas om för både djur och människor, konstaterar Andrej Tsybulko, jurist och rådgivare i Vinnitsas Mejeriprojekt.

Detta projekt för mjölkbönder drivs av IFC, International Finance Corporation, i sex byar i Vinnitsaregionen i västra Ukraina. Både kollektiva jordbruk med flera hundra kor och småjordbruk med bara ett par kor deltar.

Sedan Sovjetunionen föll har ungefär hälften av de kooperativa jordbru-

ken i Ukraina gått i konkurs och många mjölkkor har slaktats.

ATT FÖRÄNDRA JORDBRUKET i Östeuropa kommer att ta tid och kräva pengar och tålamod. Ett helt nytt marknadstänkan- de utvecklas genom IFC:s arbete som stöds av Sida. Projektet omfattar hela kedjan inom jordbrukssektorn – från ministrar till bönder, från kreditgivare till mejerier och kunder.

I genomsnitt producerar en ko på

ett kollektivjordbruk 2 300 liter per år, medan korna i de små jordbruken klarar ungefär 4 000 liter per år.

– Vi försöker nå upp till 5 000–6 000 liter per år för korna på kolchoserna. Det ligger ändå långt från en svensk ko, som ger ungefär 9 000 liter mjölk om året, jämför Andrej Tsybulko. →

FÖR LITE PROTEIN. Korna behöver balanserat foder för att producera mer mjölk.

Foto: David Dahmén

Trudivnik fungerar fortfarande som en typisk kolchos i en ganska typisk by – Jarmolintsy.

Kooperativet har ungefär 170 medlemmar som vid sidan av mjölkprodukter har ytterligare drygt 400 kor och ett hundratal grisar. De odlar vete, sockerbetor och majs som också blir lantbrukarnas naturlön.

Mjölprojektet leds av svensken Morgan Tinnberg för IFC. Förutom Andrej Tsybulko, som analyserat alla rättsliga aspekter på de jordbruk som ingår, finns även specialister på bland annat nötkreatur, modern teknologi och lantbruksekonomi samt en informatör med i arbetet.

Partner i projektet är det ukrainska

mejeriet Loostdorf som får in 150 ton mjölk per dag, men som har kapacitet för ytterligare 200 ton.

Andrej Tsybulko vet vad som behöver prioriteras:

– Det första är att balansera fodret, så korna får i sig mer proteiner. Nu äter de för mycket kolhydrater. Om korna får mer sojamejöl, solrosmjöl och klöver kan de producera mer än dubbelt så mycket. Pengarna för mjölken går till nya investeringar.

LANTBRUKARNAS HUS i Aspindza i Georgien är ett annat exempel på jordbruksutveckling.

Hit kommer regionens lantbrukare för att lära sig producera honung, eller

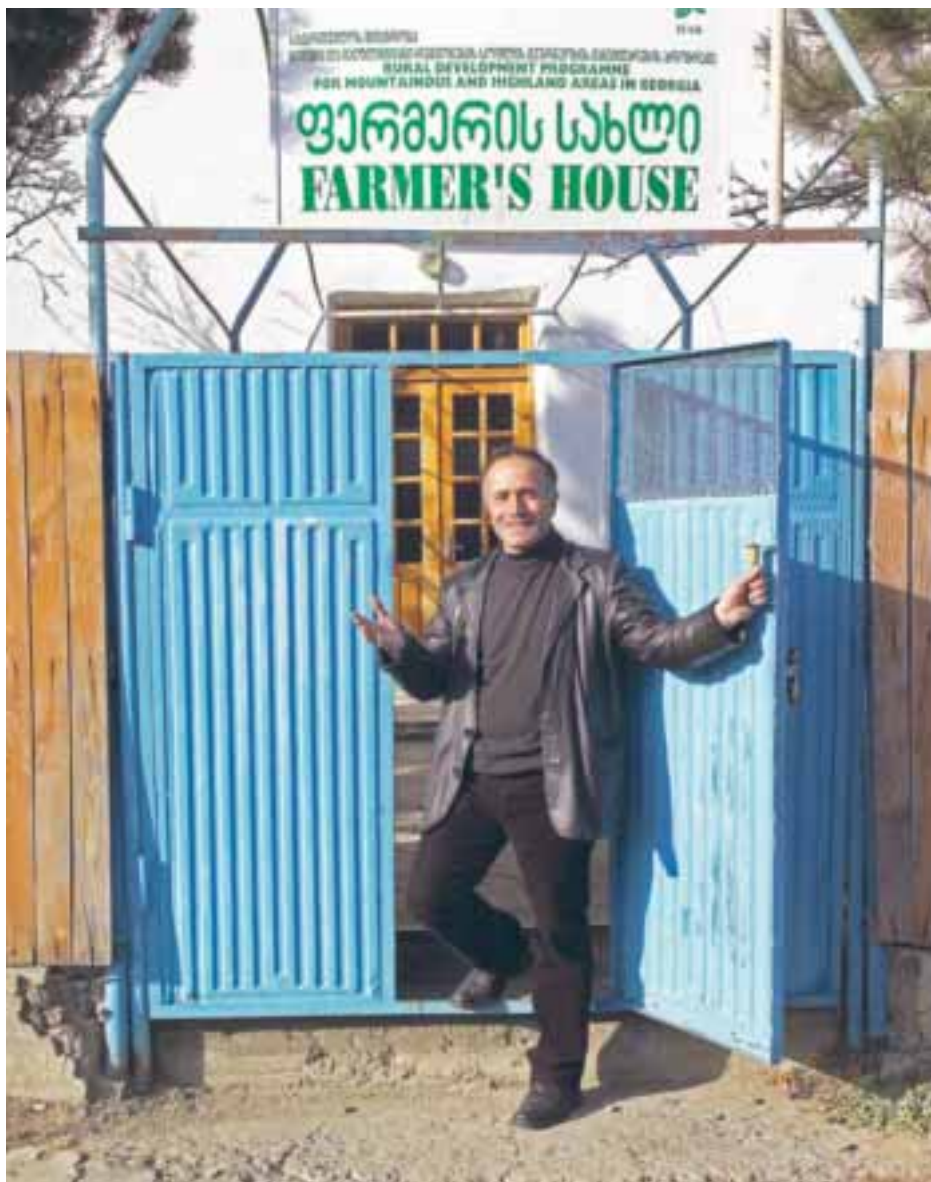
hur kornskördarna kan förbättras med utsäde av god kvalitet.

– Eller så kommer de bara för att låta veterinären titta på den nya kalven, säger Nugzari Londaridze, som är ordförande i Lantbrukarnas Hus.

Han får numera själv goda kornskördar som sedan blir till öl. I trakten odlas även raps, vete, bra potatis och lök. Äpplen och päron växer här, men inte så mycket vindruvor – det är vanligare i västra Georgien.

Runt Lantbrukarnas Hus finns en organisation med 200 medlemmar, ett 70-tal av dem kvinnor.

– Ett mål är att involvera ännu fler kvinnor i jordbruket, säger Nugzari Londaridze.

BÖNDERNAS RESURS. Lantbrukarnas Hus i Aspindza, Georgien, ger gratis råd åt män och kvinnor inom traktens jordbruk. Fåruppfödning står högt upp på önskelistan.

Foto: Mikael Röhr

Vitryska småföretagare lär av varandra

– En företagare måste klara av varje miljö, säger Stanislav Tamazovij, småföretagare i Vitebsk.

Han lämnade ett välbetalt jobb i en utvecklingsfond för att bli sin egen. Sedan år 1997 förser han små och stora företag med programvara för datorer. Dessutom är han vd för Arbetsgivar- och Företagarföreningen i Vitebsk.

Organisationen är en av sex som ingår i programmet »Stöd till småföretagande«, som drivs i samarbete med Sydsvenska Handelskammaren och Företagarna med medel från Sida.

Programmet går ut på att utveckla ledarskap, medlemsservice och informationsfrågor. Företagen lär sig hantera lagar och skatter, inspektioner, tillstånd och registrering. De ska också få möjligheter att utveckla affärsidéer och att expandera på marknaden.

Föreningen i Vitebsk har 84 medlemmar från små och medelstora privata företag. Plastprodukter, elektronik, möbler och juridisk rådgivning är några av affärsområdena.

Medlemmarna samlas för att diskutera bland annat import- och exportfrågor samt IT. Ett möte handlade exempelvis om ett nytt lagförslag mot korruption.

Vitebsk, Vitryssland.

Foto: Jens Olof Lasthein

Ordning på marken i Tadzjikistan

Jordbruket är en viktig sektor i Tadzjikistan som måste reformeras. Basen för utveckling är att veta vem marken tillhör och hur den får utnyttjas.

Åke Olson, expert från Lantmäteriverkets internationella bolag Swedesurvey, är bosatt i Dusjanbe. Där hjälper han och andra svenska experter tadjikiska myndigheter med att från grunden bygga upp ett system för registrering och beskattning av fastigheter samt för att säkerställa rättigheter till mark och byggnader.

Tadzjikistan är den fattigaste av de förra sovjetrepublikerna. Mellan 1993–1997 drev ett inbördeskrig ekonomin ännu djupare i botten.

Länge var IT-kunnandet praktiskt taget obefintligt, och endast en person hos den tadjikiska landkommittén talade hjälplig engelska.

Åke Olson ser nu en ljusning:

– Tadzjikistan har kommit en bit på väg med systemutvecklingen, men det kommer nog ändå att ta tid att bygga en modern lantmäteriorganisation, tror han.

MARKRÄTTIGHETER. Bomull är huvudgröda i Tadzjikistan. Den statligt ägda marken upplåts genom olika former av arrenden.

Foto: Åke Olson

Unga hjärnor

Kievs ekonomiska institut har flyttat in i sitt nya kontor. Här ska en grupp unga ukrainska forskare i nationalekonomi fungera som vägvisare för Ukrainas beslutsfattare. Alla har bedrivit forskarstudier utomlands och sedan återvänt till sitt hemland.

Tillväxt och produktivitet, ekonomisk demografi och arbetsmarknadsekonomi är några forskningsämnen som finns representerade.

– När jag bodde i USA, saknade jag Kiev väldigt mycket, säger Olena Nizalova. Men här hemma längtar jag efter den givande forskningsanda som råder på de amerikanska universiteterna. Ett av våra viktigaste mål är att bygga upp en lokal forskningsresurs och att skapa en attraktiv miljö för forskare från hela världen.

FLYGFÄRDIGA FORSKARE. Kievs ekonomiska institut vill hjälpa Ukraina att lyfta med både grundforskning och tillämpad forskning. Snart kan de ge råd åt presidenten, parlamentet och en bred allmänhet.

Foto: David Dahmén

SWINGING MOSKVA. Rysslands huvudstad är en smältdegel av alla de nationaliteter som bodde i Sovjetunionen

Foto: Georgij Pinchassov/Magnum

Närvaro, jazz och budgetreformer

Rolf Eidem, svensk nationalekonom, ser sig som »intraprenör«. Han är chef för det Sidastödda Svensk-ryska samarbetsprogrammet vid Finansdepartementet och är med och förändrar det ryska förvaltningssystemet inifrån, millimeter för millimeter.

– Jag tror på en långsam landhöjning. Man ska jämföra Ryssland med Ryssland och inte med Väst, säger han.

Budgetprocessen är stommen i det Sidafinansierade samarbete som sedan 1992 har pågått mellan de svenska och ryska finansministerierna.

Mål- och resultatstyrning samt skattelagar och skatteuppbörd hör liksom revision av offentlig verksamhet till ämnena.

Runt 300 olika insatser har genomförts.

– Ett av våra viktigaste resultat är att vi har bidragit till att förnya det sätt som myndigheterna styrs på, berättar Rolf Eidem.

TIDIGARE VAR DET den finansiella tilldelningen som styrde vad man skulle utträtta. Men nu måste varje myndighet

RYSSLANDSKÄNNARE. När Rolf Eidem är i Moskva arbetar han med budgetfrågor på dagarna och sjunger jazz på kvällarna.

formulera konkreta mål för sin egen verksamhet, en princip som också gör jobbet självständigare och intressantare för myndigheternas tjänstemän. Ett bidrag i samma riktning är programmets insats för att få fram den lättillgängliga version av budgeten som nu finns på det ryska finansministeriets hemsida.

– Den svenska insatsen har också haft betydelse för beskattningen, fortsätter Rolf Eidem.

NU ÖVERGÅR RYSSLAND till att ta ut »rätt skatt på rätt sätt« – hur mycket det blir får konjunkturen bestämma. Denna förändring är också ett led i den nya ryska myndighetsstyrningen, där den svenska modellen har spelat en särskild roll.

Åren i Ryssland har givit Rolf Eidem djupa kunskaper i det ryska språket och kulturen.

– Arbetet ger perspektiv på vår egen statsförvaltning. För egen del uppskattar jag mest att ryssar har en sådan sjuhel-sikes närvaro!

– **DE UTLÄNDSKA INVESTERINGARNA** kommer att spela en nyckelroll i framtiden. Om de ökar skapas stadiga jobb, de anställda börjar ställa krav, företagarföreningar grundas, arbetsrätten utvecklas och därmed också demokratin.

Strejken år 2005 vid Fordfabriken i Sankt Petersburg ser Rolf Eidem till exempel som positiv.

– Folk känner att det finns pengar i Ryssland och de vill inte längre bli utnyttjade.

Sverige och Estland stöttar räddningstjänsten i Armenien

Sedan Estland blev självständigt 1991 har landet haft ett intensivt samarbete med Räddningsverket i Sverige för att utveckla sin beredskap mot olyckor.

Nu är Estland EU-medlem och hjälper i sin tur andra länder.

Räddningsverket i Sverige samarbetar även med Armenien sedan jordbävningen där 1988. Det var Räddningsverkets första stora internationella insats.

Sedan sommaren 2005 arbetar räddningstjänsten i Sverige och Estland tillsammans i Armenien. Trepårtssamarbetet handlar om att bygga upp en räddningstjänst, att förebygga olyckor och katastrofer samt att minska följderna av dem.

– Våra armeniska kolleger utvecklar nu kapacitet för att skydda befolkningen trots knappa resurser, säger Thord Tärnbrant, verksamhetsansvarig på Räddningsverket.

UNIK NATUR. Baltiska näset går från Polen till den ryska enklaven Kaliningrads län.

Foto: Stanislav Pokrovskij

Nya drivkrafter för rent vatten

I Sankt Petersburg invigdes ett stort reningsverk år 2005, men i Kaliningrad står utvecklingen stilla. Ändå var det länge sedan som Sida och flera andra organisationer avsatte medel för bättre dricksvattenförsörjning och avloppsrening i Kaliningrad.

Enklare procedurer och en drivande direktör kan ge resultat.

– Först stämde inte projektet med ryska procedurer och normer, förklarar Vera Åhsberg, projektledare för va-konsultbolaget Sweco Viak AB. Hon är född i Leningrad, bosatt i Sverige och har

både rysk och svensk civilingenjörsexamen.

I RYSSLAND upprättas först detaljritningar enligt en strikt byggnorm. Därefter får entreprenörerna lämna anbud.

I Sverige gör man tvärt om – först skapas ett utkast och sedan får entreprenörerna föreslå detaljlösningar i sina anbud.

Det kommunala vattenbolaget Vodokanal i Sankt Petersburg hade samma problem, och det tog lång tid att bygga reningsverk även där.

– Men där finns en mycket drivande vd som ser helheten och tänker globalt,

påpekar Vera Åhsberg.

Kaliningrad har tidigare saknat en sådan kraft, men nu står hoppet till den nye va-direktören. Han måste snarast ta itu med att tredubbla dricksvattenförsörjningen. Kvar finns ändå problemet med läckande gamla ledningar, som gör att vattnet kan förorenas.

Ett nytt reningsverk är efterlängtat. Det gamla fungerar dåligt, och i praktiken rinner det mesta av Kaliningrads avloppsvatten orenat ut i Östersjön. Ryssarna ska lösa problemet med svensk hjälp, men svenskarna har väntat alldeles för länge, tycker Vera Åhsberg, som är en luttrad konsult och van vid att

RYSK FÖREBILD. När Sankt Petersburg invigde sitt stora reningsverk fick direktören ta emot det svenska priset Baltic Sea Award. Blir Kaliningrad nästa pristagare?

Foto: Mats Widén

förhandla med vattenbolag och myndigheter i öst. Vid förhandlingsbordet är det stor skillnad mellan svenskar och ryssar, berättar hon:

– Vi ryssar ser sällan helheten, även om vi är väldigt duktiga tekniker. Svenskarna är mer positiva och ser framåt. Men de är för snälla och tålmodiga, eftersom de så gärna vill lösa problemen, tycker Vera Åhsberg.

VÄL HEMMASTADD som hon är i såväl svensk som rysk företagskultur kan hon ibland fungera som kulturtolk. Men när det gäller humor, känner sig Vera Åhsberg mer avspänd bland ryssar.

– Jag sade till en vattendirektör som var misstänksam mot utlänningar att han inte skulle se spioner bakom varje buske, och då tyckte han att jag var rolig.

BRISTVARA. Vera Åhsberg är projektledare för det svenska va-bolaget Sweco Viak AB. När hon är i Kaliningrad, dricker hon bara dricksvatten som köpts i butiken. Kranvatten är inte nyttigt.

Foto: Stanislav Pokrovskij

RYSSLAND

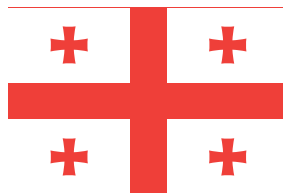
HUVUDSTAD: Moskva

INVÅNARANTAL: 143 miljoner

SPRÅK: ryska är förvaltningsspråk

FOLKGRUPPER: ryssar 80%. Bland det övriga hundralet folkslag finns judar, tatarer, ukrainare, tjuvasjer, basjkirer och vitryssar.

RELIGION: rysk-ortodoxt kristna 80%, muslimer, buddhister, judar mfl.

GEORGIEN

HUVUDSTAD: Tbilisi

INVÅNARANTAL: 5 miljoner

SPRÅK: Georgiska, ryska, armeniska, azeriska, abchaziska och ossetiska.

FOLKGRUPPER: georgier 70%, armenier 8%, ryssar 6%, azerbajdzjaner 6%, osseter 3%, abchazer 2%, övriga 5 %.

RELIGION: georgisk-ortodoxt kristna 65%, muslimer 11%, rysk-ortodoxt kristna 10% , armenisk-ortodoxt kristna, katoliker, judar.

UKRAINA

HUVUDSTAD: Kiev

INVÅNARANTAL: 47 miljoner

SPRÅK: ukrainska, ryska

FOLKGRUPPER: ukrainare 73%, ryssar 22%, judar, vitryssar, rumäner, moldaver, bulgarer, polacker mfl.

RELIGION: de flesta är ortodoxt-kristna, här finns också katoliker, judar och muslimer.

ARMENIEN

HUVUDSTAD: Jerevan

INVÅNARANTAL: 3 miljoner

SPRÅK: armeniska, ryska, kurdiska

FOLKGRUPPER: armenier 95% samt kurder, ryssar, azerier.

RELIGION: majoriteten tillhör den armeniska apostoliska kyrkan.

VITRYSSLAND

HUVUDSTAD: Minsk

INVÅNARANTAL: 10 miljoner

SPRÅK: vitryska, ryska

FOLKGRUPPER: vitryssar 81%, ryssar 11%, polacker, ukrainare mfl.

RELIGION: rysk-ortodoxt kristna 70%, romersk-katolskt kristna 20%, muslimer, judar.

AZERBAJDZJAN

HUVUDSTAD: Baku

INVÅNARANTAL: 8,4 miljoner

SPRÅK: azeriska, ryska

FOLKGRUPPER: azerier 91%, ryssar och armenier 3% (nästan alla armenier finns i Nagorno-Karabach), lezginer 2%, övriga 4%.

RELIGION: muslimer 93% (av dessa är cirka 70% shiiter och 30% sunniter), övriga är främst rysk- eller armenisk-ortodoxt kristna.

MOLDAVIEN

HUVUDSTAD: Chisinau

INVÅNARANTAL: 4,2 miljoner

SPRÅK: moldaviska samt ryska

FOLKGRUPPER: moldaver 45%, ukrainare 14%, ryssar 13%, gagauzer 3,5%, bulgarer, judar mfl.

RELIGION: de flesta är ortodoxt kristna; grekisk-katolskt kristna, protestanter eller judar.

KIRGIZISTAN

HUVUDSTAD: Bisjkek

INVÅNARANTAL: 5 miljoner

SPRÅK: kirgisiska, ryska.

FOLKGRUPPER: kirgizer 66%, ryssar 12%, uzbekar 14%.

RELIGION: sunnimuslimer samt rysk-ortodoxt kristna.

TADZJIKISTAN

HUVUDSTAD: Dusjanbe

INVÅNARANTAL: 6,2 miljoner

SPRÅK: tadzjikiska, ryska.

FOLKGRUPPER: tadzjiker 65%, uzbekar 25%, ryssar 4%, tatarer, kirgizer, ukrainare mfl.

RELIGION: sunnimuslimer och ismailitiska shiiter, rysk-ortodoxt kristna.

Östra Europa och Centralasien

----- Internationella gränser

★ Huvudstäder

— Floder

• Större städer

0 250 500 750 Kilometer
0 250 500 750 Miles

HEMMA IGEN. På Krim i Ukraina får Krimtatarerna bistånd från bland annat Sida för att bygga hus.

Foto: Bengt af Geijerstam

Samverkan för utveckling i Öst

Sveriges totala årliga biståndsbudget är ungefär 20 miljarder kronor. Cirka 700 miljoner kronor går till länderna i Östeuropa och Centralasien. Flest verksamheter pågår fortfarande i Ryssland, men där kommer de flesta Sidastödda aktiviteterna att avslutas till år 2010.

Nu prioriterar Sverige Ukraina, Moldavien, Georgien, Vitryssland, Tadzjikistan och Kirgizistan. Sida ger även ett visst stöd till Armenien och Azerbajdzjan.

Insatserna genomförs av svenska eller internationella organisationer, konsulter, företag, universitet och myndigheter. I samarbetsländerna är bland annat respektive lands förvaltningar och företag de som äger projekten.

Sida samarbetar ofta i gemensamma program med FN, EU, OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa), Världsbanken och EBRD (Europeiska utvecklingsbanken).

I flera av de forna sovjetstaterna ger Sida stöd till reformprocesser inom områden som demokratins fördjupning och respekt för mänskliga rättigheter, hållbar ekonomisk tillväxt och offentlig finansiell styrning, jämställdhet, kriminalvård, hälsa och social trygghet, folkhälsa, miljö samt utbildning och forskning, landreformer och utveckling av jordbruket samt till program för att förebygga konflikter.

Georgien, Kirgizistan, Moldavien, Ryssland, Tadzjikistan, Ukraina, Vitryssland, alla har de det sovjetiska arvet gemensamt. Men hur de förvaltar det eller försöker frigöra sig ifrån det varierar stort. Under åren som gått efter Sovjetunionens upplösning har de forna delrepublikerna blivit allt mindre lika varandra.

Förändringen i dessa länder från diktatur till demokrati och från planekonomi till marknadsekonomi är en lång och smärtsam process som medfört fattigdom för många. Sverige påverkas av hur det går – vår säkerhet, vår miljö och vår ekonomi. Genom Sida stöder Sverige en förändring av systemet, ett stöd som anpassas till de olika ländernas behov.

Denna broschyr handlar om utvecklingssamarbetet och de människor som driver det. De arbetar för jämställdhet och mänskliga rättigheter, för en öppen politik, för starkare socialt nätverk kring barn och ungdomar, för en bättre hälsa, för en tryggare vatten- och energiförsörjning, för ett modernare jordbruk, för forskningsmiljöer med högt i tak, för en god arbetsmiljö för journalister och småföretagare och för ett starkare engagemang från alla samhällsmedborgare.

Kort sagt – för en hållbar utveckling.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling.

Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

**STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE**

105 25 Stockholm
Besöksadress: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-698 56 15
sida@sida.se, www.sida.se